

Sastamalan seurakunta

Sastamalasta Sastamalaan

Kristinusko teki tuloaan Sastamalan seudulle jo varhain. Asutus oli levinnyt seudulle ja erämaihin Kokemäenjoen vesistöä pitkin. Seurakunnallista toimintaa Sastamalassa on ollut todennäköisesti 1100-luvulta lähtien.

Laaja Sastamalan kirkkopitäjä ulottui Etelä-Pohjanmaalle saakka ja Merikarvia – ruotsiksi Sastmola – oli ollut sastamalalaisten rantapaikka Pohjanlahdelle kaupankäyntiä varten. Pitäjä jakaantui 1400-luvulla Ala- ja Ylä-Sastamalaksi. Ala-Sastamalasta tuli Kalliala, jota alettiin kutsua Tyrvääksi. Ylä-Sastamala oli Sastamala, ja sitä alettiin kutsua sen keskuspaikan mukaan Karkuksi. Myöhemmin Tyrvään kirkkoherrakunnasta erkanivat Kiikka ja Kiikoinen itsenäisiksi seurakunniksi ja Sammaljoki saarnahuonekunnaksi. Karkun kirkkoherrakunnasta erosivat Suoniemi ja Mouhijärvi omiksi kirkkoherrakunniksi ja Mouhijärvestä irtaantuivat Suodenniemi ja Lavia itsenäisiksi seurakunniksi.

Historian pyörä alkoi pyöriä toiseen suuntaan 1.1.2004, kun Tyrvään ja Karkun seurakunnat yhdistyivät Vammalan seurakunnaksi. Vuonna 2007 Suodenniemen seurakunta liittyi kappelina Vammalan seurakuntaan.

Seurakunta laajeni vuoden 2009 alussa, kun Vammalan, Mouhijärven, Kiikan ja Keikyän seurakunnat perustivat yhdessä uuden Sastamalan seurakunnan. Vuonna 2013 Kiikoisten seurakunta liittyi kappelina Sastamalan seurakuntaan.

Sastamalasta Kallialan kappeliksi

Ensimmäinen täsmällisesti ajoitettavissa oleva maininta Sastamala -nimestä esiintyi **kuningas Birger Maununpojan** kirjeessä 1. kesäkuuta 1303. **Sastamalan seurakunta** mainitaan ensimmäisen kerran nimeltä **piispa Benediktin** kirjeessä **12. kesäkuuta 1328**.

Kirkollisesti aluksi oli **yksi pastoraatti** eli Sastamalan kirkkoherrakunta, johon kuului myös **Kallialan kappeliseurakunta**. Kallialassa oli voimakas kaupan ja käsityöläisten yhdyskunta. Seurakunnallisena keskuksena toimi kirkko. Vuosina 1506–1516 rakennettu Tyrvään Pyhän Olavin kirkko sai suojeluspyhimyksensä perinnöksi sitä edeltäneeltä puiselta kirkkorakennukselta, joka saattoi olla 1300-luvulla rakennettu kauppiaiden kappeli tai sen paikalle 1400-luvulla rakennettu seurakunnan puukirkko. **Pyhä Olavi** on Norjan kansallispyhimys ja samalla kauppiaitten ja merenkulkijoiden suojeluspyhimys. Norjan Pyhä Olavi, kuningas **Olavi Haraldinpoika**, joka eli vuosina 995–1030, oli sekä viikinkipäällikkö että uskon marttyyri. Hän juurrutti kristinuskon Norjaan ja oli Suomessa keskiajan suosituin pyhimys.

Kallialan kirkontilit 1469–1524 -tilikirjan mukaan kappeliseurakunnalla oli oma talous ja kirjanpito viimeistään vuodesta **1469** lähtien. Tilikirjan merkintöjen mukaan vuodesta 1499 alkaen kirkolla on vietetty juhlaa Pyhän Olavin päivänä 29. heinäkuuta.

Kallialan kappelista Tyrvään kirkkoherrakunnaksi, 1520

Kallialan kappeli erotettiin Sastamalan emäseurakunnasta ja korotettiin **Tyrvään kirkkoherrakunnaksi** vuonna **1520**. Tyrvään kirkonarkistossa säilyneen vanhan pappisluettelon mukaan seurakunnan **ensimmäinen kirkkoherra** on ollut **Jacobus** eli **Jaakko**. Samoihin aikoihin valmistui kivistä rakennettu **Pyhän Olavin kirkko**.

Tyrvään kirkkoherrakunnasta Vammalan seurakunnaksi, 2004

Seurakuntien tehtävät olivat laajat 1860-luvulle saakka kirkon rakentamisesta ja papin palkkauksesta, vaivaishoidosta ja tienpidosta, aina petoeläinten hävittämiseen. Asiat käsiteltiin yleensä kirkkoherran johdolla pitäjän- eli kirkonkokouksissa jumalanpalveluksen jälkeen tai kappalaisen johdolla kappelikokouksissa.

Tyrvään kirkkoherrakuntaan kuuluivat myös Kiikka ja Kiikoinen, kunnes vähitellen tiet erkanivat. Kiikasta, johon kuului myös Kiikoisten alue, oli tullut saarnahuonekunta vuonna 1662, sitten kappeli 1690-luvulla ja vuonna 1906 senaatti teki päätöksen omasta seurakunnasta, joka toteutui vuonna 1922. Kiikoisista tuli kappeliseurakunta vuonna 1847, ja vuonna 1904 senaatti teki päätöksen omasta seurakunnasta, joka toteutui vuonna 1922. Jo vuonna 1639 Liitsolan kylä Etelä-Tyrväältä oli siirtynyt Punkalaitumeen ja sen seurakuntaan.

Vammalan kauppalan syntysanat lausuttiin 1890-luvulla **apteekkari Otfried Abelard Bäckmanin** luona. Tyrvään kuntakokouksessa vuonna 1899 Tyrvään **kirkkoherra Johannes Bäck** antoi myönteisen käänteen kauppalan perustamiselle, kun hän puheessaan lausui muun muassa, että *kauppalasta tulee vielä kukkanen keskelle Tyrvään pitäjää*. Anomus senaatille ja keisarille lähti. **Keisari** allekirjoitti Vammalan kauppalan perustamisasiakirjan 24. huhtikuuta 1907. Tyrvään pitäjän Marttilan kylään perustettiin Vammalan niminen kauppalala. Ensin Vammala oli epäitsenäinen kauppalala, joka kuului Tyrväeseen, Senaatti kuitenkin määräsi, että **Vammalan kauppalala** oli tammikuun 1. päivästä **1915** lukien erotettava Tyrvään kunnasta itsenäiseksi, mikä toteutuikin. Kirkollisessa suhteessa **sekä Vammala että Tyrvää kuuluivat Tyrvään seurakuntaan**.

Vuoden 1965 alussa Vammalan kauppalala kohotettiin kaupungiksi. Vuoden **1973** alusta lukien Karkun ja Tyrvään kunnat tulivat osaksi Vammalan kaupunkia. **Karkun ja Tyrvään seurakunnat** perustivat taloutta ja hallintoa varten **seurakuntayhtymän** ja **kirkkoherraksi** tuli mouhijärviläissyntyinen Ylitornion **kirkkoherra Timo Kökkö**. Naapurikunnat Keikyä ja Kiikka yhdistyivät Äetsän kunnaksi 1.1.1981 ja seurakunnat perustivat taloutta ja hallintoa varten Äetsän seurakuntayhtymän.

Vammalan evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä lakkautettiin vuonna **2004** ja **Tyrvään ja Karkun seurakunnat yhdistettiin Vammalan seurakunnaksi**. Tyrvään seurakunnan viimeinen **kirkkoherra Osmo Ojansivu** jatkoi työtään ensimmäisenä ja ainoana Vammalan kirkkoherrana. Vammalan seurakunnan nimellä seurakunta toimi vuodet 2004–2008.

Tyrvään kappeliseurakunta oli eronnut vanhasta Sastamalan kirkkopitäjästä eli Karkusta vuonna 1520 itsenäiseksi Tyrvään kirkkoherrakunnaksi. Vuonna 2004 Karkun seurakunnasta tuli Vammalan seurakunnan kappeliseurakunta. **Näin entisestä emäseurakunnasta tuli sen entisen kappeliseurakunnan alainen kappeliseurakunta**.

Seuraavaksi Suodenniemi liittyi kappelina Vammalan seurakuntaan vuonna 2007.

Sastamalan seurakunta, 2009

Vuoden 2009 alusta perustettiin Sastamalan kaupunki ja Sastamalan seurakunta. Seurakunnan muodostivat Vammalan, Keikyän, Kiikan ja Mouhijärven seurakunnat. Vuonna 2013 Kiikoinen liittyi kappelina Sastamalan seurakuntaan. Sastamalassa on pääseurakunnan lisäksi kuusi kappeliseurakuntaa ja yksi seurakuntapiiri.

Tyrvään Pyhän Olavin kirkko, 1506–1516

Pyhän Olavin kirkko rakennettiin Kallialaan Tyrvään seurakuntaan myöhäiskeskiajalla, vuosien 1506 ja 1516 välille sijoittuvana tiiviinä rakennuskautena. Komea kivikirkko kohosi

kylän välittömään läheisyyteen Rautaveden saarelle, jonka silta yhdisti mantereeseen. Kivikirkkoa edelsi todennäköisimmin kauppiaiden kappeli tai seurakunnan rakentama puukirkko. Katolinen kirkko edellytti kivisten kirkkojen rakentamista. Kirkko vihittiin Pyhälle Olaville.

Pyhän Olavin kirkko koki tulipalon 1600-luvulla. Veistokset ja krusifiksit saatiin tulelta turvaan. Kirkon sisustus uusittiin. Koristemaalaukset, alttari ja lehterit tehtiin 1700-luvulla. Sisätilan koristelun teki **maalarimestari Anders Löfmark** 1780-luvulla **kirkkoherra Andreas Wirzeniuksen** aikana. Kuviokoristeltu paanukatto valmistui **mestari Antti Piimäsen** johdolla 1748. Kirkko jäi ilman käyttöä noin sadaksi vuodeksi uuden kirkon valmistuttua vuonna 1855. Vuonna 1762 valmistunut tapuli purettiin ja messinkiset kattokruunut ja kirkonkellot siirrettiin uuteen kirkkoon. Veistokset ja alttarikaappi vietiin turvaan Helsingin yliopiston historiallis-kansatieteelliseen museoon vuonna 1875.

Tyrvään Pyhän Olavin kirkko tunnettiin pitkään *vanhana kirkkona* ja edelleenkin paikalliset kirkkoa niin lämmöllä puhuttelevat. Vanhan kirkon mäellä kesällä **1884** nuori tyrvääläinen **taiteilija Axel Gallén** maalasi *Poika ja varis* -öljymaalauksen, joka oli hänen taidonnäytteensä Pariisiin taidekouluun.

Pyhän Olavin kirkon arvostusta oli palauttamassa **kirkkoherra Timo Kökkö**, jonka työ kirkon hyväksi oli avain kirkon suosioon matkailukohteena, vihkikirkkona ja Tuomaan kirkon pitopaikkana. Kirkon korjaamiseen ryhdyttiin 1990-luvulla. Euroopan Unioni rahoitti paanukaton uusimishanketta. Paanukattotalkoot 18000 paanun veistämiseksi, tervaamiseksi ja kattoon kiinnittämiseksi olivat mittavat. Kesällä 31. elokuuta 1997 juhliittiin uutta paanukattoa, kirkkotarhan uutta ilmettä ja onnistuneita talkoita.

21. syyskuuta 1997 Tyrvään Pyhän Olavin kirkko tuhopoltettiin. Vain kiviseinät ja sakaristo jäivät jäljelle. Jälleenrakennustyö käynnistyi rukoushetkessä kirkon raunioilla. Talkoolainen **sotaveteraani Arne Järä** astui kirkkoherra Osmo Ojansivun eteen ja sanoi *Me tehrään se uurestaan*. Rakennuttajana toimi Vammalan evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä. **Museoviraston** rooli oli restaurointiin ja konservointiin liittyvä dokumentointi ja asiantuntijaneuvonta. Kirkko päätettiin rakentaa ulkoasultaan entisenkaltaiseksi. Rakennustoimikunnan avuksi perustettiin erillinen sisätilatyöryhmä pohtimaan kirkon uutta interiööriä ja sen maalausohjelmaa. **Arkkitehti Ulla Raholan** suunnitelmat sisätilasta valmistuivat kesällä 2000.

Jälleenrakennustyö oli mittava, ja se oli osoitus vahvasta kulttuuritahdosta ainutlaatuisen ja mittaamattoman arvokkaan kansallisen aarteiden säilyttämiseksi. Nopeat päätökset, Museoviraston asiantuntemus ja kansalaisliikkeeseen osallistuneiden suuri panos mahdollistivat Pyhän Olavin kirkon jälleenrakennustyön. Kirkko otettiin puuvalmiina käyttöön elokuussa **2003**.

Kirkon maalausten tekijöiksi kutsuttiin **taidemaalari Osmo Rauhala** Siurosta ja **Kuutti Lavonen** Helsingistä. Taidemaalareiden työ alkoi vuonna 2005 ja kesti vuoteen 2009. Heidän tukenaan oli kirkkoherra Ojansivun johtama taidetoimikunta. Lavonen ja Rauhala maalasivat kirkkoon yhteensä 101 taideteosta. Valmiit kirkkomaalaukset otti vastaan Turun **piispa Kari Mäkinen 15. elokuuta 2009**. Katsoja voi asettua Lavosen ja Rauhalan kuvien edessä vuoropuheluun kristillisen uskon perinnön ja sisällön kanssa.

Kirkkotarhassa oli nelitahoinen *Menneiden aikojen vainajien muistokivi*, jonka suunnitteli **taiteilija Jorma Gallen-Kallela**. Muistomerkin paljastustilaisuudessa 28.6.1934 puhui **opettaja Vihtori Pakula**. Kirkon palossa syksyllä 1997 muistokivi rapautui pahoin ja sen tilalle valmistettiin toisinto, jonka teki **taiteilija Veli-Pekka Bäckman** vuonna 2000.

Tyrvään kirkko, 1855

Vuonna 1827 tehtiin päätös uuden kirkon rakentamisesta, mutta kaksikymmentä vuotta ehti kulua, ennen kuin päästiin yksimielisiksi kirkon paikasta. Kirkko rakennettiin Vammaskosken rannalle Hätiniemen nokkaan. Piirustukset laati Turun **kaupunginarkkitehti Pehr Johan Gylich** ja **mestarina** toimi **Juho Sahlberg** Turusta. Kirkon sisätyöt annettiin urakalla **nikkarimestari Johan Adolf Bomanille**, ja rakennuslautakunta oli *varsin tyytyväinen häneen*. Keskeisiä henkilöitä Tyrvään uuden kirkon rakennuttamisessa olivat **kirkkoherra Herman Hellén** ja **kruununnimismies Peter Wilhelm Gallén**. Rakennustyö kesti seitsemän vuotta. Rovasti Hellén muutti kesken rakennusvaiheitten Ulvilan kirkkoherraksi.

Punatiilinen Tyrvään kirkko Vammaskosken sillan pielessä oli Suomen ensimmäinen kaksitorninen kirkko. Vieläkään niitä ei ole kuin kaksi, ja toinen on Johanneksen kirkko Helsingissä. Tyrvään kirkko valmistui vuonna **1855** ja se vihittiin käyttöön 1. adventtina.

Tyrvään uuden kirkon ensimmäinen **kirkkoherra Carl Efraim Lilius** sairastui nälkävuosina ja hänen viimeiseksi virkatoimeksi jäi alttaritaulujen hankkiminen turkulaiselta **hovimaalari Robert W. Ekmanilta**. Kirkkoon asetettiin loppiaisien jälkeen vuonna 1867 Ekmanin **kolme öljymaalausta: Ristiinnaulitseminen, Kirkastuminen ja Ylösnousemus**. Kuoris-
sa on **kipsijäljennös kuvanveistäjä Ville Vallgrenin** vuonna 1890 valmistuneesta marmorisesta **Kristus-veistoksesta**.

Arvokkaana juhlistajana jumalanpalvelukselle olivat **urut**, jotka hankittiin **B. A. Thuléinin** urkutehtaalta 1880-luvulla. Vuonna 1938 kirkko peruskorjattiin **arkkitehti Bertel Strömmerin** suunnittelemana. Tyrvään kirkko on peruskorjattu 1980-luvun alussa. Pian sen jälkeen kirkkosalissa syttyi uhkaava tulipalo, ja korjaustyö jouduttiin toistamaan. Uudet urut hankittiin **Åkerman & Lund** Orgelbyggeri urkurakentamolta Knivstasta Ruotsista. Nykyisellään kirkon sisätila on lähellä alkuperäistä asua.

Kirkkohautausmaa, 1855

Tyrvään kirkon länsipuolelle rakennettiin hautausmaa osittain Liekoveden rantaa täyttämällä. Tyrvään kirkko ja hautausmaa vihittiin käyttöön yhtä aikaa vuonna 1855. Kirkkohautausmaan muistolehto vihittiin käyttöön 28.5.1992 ja muistolehdon vieressä on **kuvanveistäjä Ari Virtasen** veistämä teos *Maa, ilma, tuli ja vesi*.

Kirkkohautausmaalla on muun muassa **kuvanveistäjä Lauri Leppäsen** Tyrvään sankari-
patsas nimeltään *Aseveli*, Valkoisten tyrvääläisten muistomerkki, karkkulaisen **taiteilija Pekka Niemisen** suunnittelema Vammalan Lions Clubin pystyttämä muistomerkki *Kotirintaman 1939–1945 kunniaksi*, Karjalaan jääneiden vainajien muistokivi, nimismies **kasööri Peter Wilhelm Gallénin** sukuhauta, jonka muistokiven uudistuksen teki vuonna 1932 hänen pojanpoikansa taiteilija Jorma Gallen-Kallela. Tyrvään kirkossa 9. syyskuuta **2018** toimitettiin vuoden 1918 sodassa vakaumuksensa puolesta kuolleiden siunausjumalanpalvelus. **Piispa Kaarlo Kalliala** toimitti kuolleiden siunaamisen ja **taiteilija Maija-Liisa Tenhusen** suunnittelema *Nouse lentoon* -muistomerkki paljastettiin.

Siunauskappelit, 1896,1975 ja kappelihautausmaa, 1891

Tyrvään kirkkohautausmaa oli 1890-luvulla lähes täyteen haudattu. Monivaiheisen prosessin tuloksena lopulta uusi hautausmaa rakennettiin postimaantien ja Wirkatien haarassa olevalle Roismalan kylän Ponton taloon kuuluvalla maa-alueelle. **Uusi hautausmaa** vihittiin käyttöön marraskuussa 1891. **Piirilääkäri Otto Stenbäck** laati hautausmaan **kappelin** piirustukset ja kappeli valmistui vuonna **1896** Tyrvään kirkon tiiliyliäämästä. **Kirkkoherra Johannes Bäck** yritti muokata tyrvääläisten asenteita uudelle hautausmaalle myönteisiksi, mutta turhaan. Kun kirkkoherra sairastui, hänen kerrotaan sanoneen, että *kun minut sinne*

viette, niin muut tyrvääläiset tulevat perässä. Kirkkoherra Bäck haudattiin 5.2.1901. Kun kirkkoherran arkku saapui kappelihautausmaalle Roismalaan, niin kerrotaan, että saattojoukon hevosjonon toinen pää oli vielä noin viiden kilometrin päässä Tyrvään kirkolla.

Kun **arkkitehti Mirjam Kulmalan** piirtämä uusi **Tyrvään siunauskappeli** valmistui vuonna **1975**, nimitettiin hautausmaa kappelihautausmaaksi erotukseksi Tyrvään kirkkohautausmaasta.

Pappilat

Tyrvään vanhan pappilan nykyinen rakennus on valmistunut vuonna 1810. Se oli kirkkoherranpappila. Seurakunta hankki vuosien 1517 ja 1524 välisenä aikana haltuunsa Koskenpään kylän talot ja muodosti niistä pappilan. Tämän pappilan rakennukset oli pystytetty todennäköisesti siihen, missä Tyrvään Vanha Pappila vieläkin seisoo Sastamalankadun varressa. Vanha Pappila on yksityisomistuksessa.

Kappalaisenpappila oli **Ketolan pappila**, jonka seurakunta oli ostanut vuonna **1865** ja jossa runsaan sadan vuoden aikana ehti asua 11 pappismiestä. Rakennus on vuodesta 1987 ollut yksityisomistuksessa.

Piirilääkäri Otto Stenbäck laati piirustukset Uossonmäelle **puupappilaan** väentupineen ja ulkorakennuksineen. Rakennukset valmistuivat vuonna **1892**. Puupappila paloi sisällissodan aikana huhtikuussa 1918. Kun uutta pappilaa ryhdyttiin suunnittelemaan, vaihtoehtoina olivat joko kivinen tai puinen rakennus. Kivinen pappila voitti ja sen suunnitteli tamperelainen **rakennusmestari Heikki Tiitola**. Pappila rakennettiin vuonna **1922**. Pappilassa ovat asuneet kolme kirkkoherraa perheineen **Ludvig Hjalmar Svanberg, Eino Kolari ja Timo Kökkö**. Vuodesta 1980 pappila oli seurakunnan toimisto- ja kerhotiloina, kunnes vuonna 2012 siellä sattui vesivahinko, minkä seurauksena rakennus joutui remonttiin. Toiminnot siirrettiin muualle. Kirkkoneuvosto päätti vuonna 2013 laittaa pappilan myyntiin. **Tyrvään Pappilan** ostivat **Kirsi-Marja ja Jarmo Nieminen** ja pappila ympäristöineen peruskorjattiin kokonaan.

Seurakuntatalo ja muut kiinteistöt

Arkkitehti Mirjam Kulmala suunnitteli **Vammalan seurakuntatalon** kilpailutyönä nimellä *Tikkaat Taivaaseen*. Talo rakennettiin pappilan ja pappilan navettarakennuksessa olleen museon naapuriksi. Vihkiäisjuhlaa vietettiin lokakuussa **1969**. Seurakuntataloa kunnostettiin ja laajennettiin vuonna 1999.

Seurakunnalla on Houhajärven rannalla **Houhajärven leirimaja**, jossa on hirsirakenteiset Isopirtti ja Pikkupirtti sekä saunarakennus ja vuonna 2008 valmistunut majoitusrakennus.

Löytöjä

Tyrvään seurakuntaan hankittiin 1400-luvun lopulla kaksi nykyisin inkunaabeleiksi eli kehokirjoiksi luokiteltavaa kirjaa. Toinen kirjoista on **Anton Kobergerin** vuonna **1485** Nürnbergissä painama dominikaaninen **Breviarium**, hetkipalvelusten kirja. Toinen kirja **Psalterium** on painettu vuonna **1485** tai **1486** Lyypekissä **Bartholomaeus Ghotanin** kirjapainossa. Psalterium sisälsi Raamatun psalmit ja papille tarkoitettuja ohjeita rukoushetkien toimittamiseen.

Psalterium päätyi Tyrvään Pyhän Olavin kirkkoon. Kirja oli käytössä koko 1500-luvun. Reformaatio teki Psalteriumin tarpeettomaksi päivittäisessä uskonharjoituksessa ja kirja pantiin syrjään kirkon muurikomeroon. Sieltä se löydettiin 1800-luvun puolivälissä ja siirrettiin seurakunnan varastoon. Seuraavan kerran kirja nousi päivänvaloon 1993 vesivahingon yhteydessä. Psalteriumeja on säilynyt vain 10 kpl eikä yksikään täydellisenä. Sastamalan

Psalterium ja Breviarium ovat harvinaisia todisteita Suomen ja Tyrvään seudun varhaisesta kirjakulttuurista, ja ne ovat tärkeä osa paikallista historiaa ja kirkkohistoriaa.

Kallialan kirkontilit 1469–1524 on peräisin Kallialan eli Tyrvään seurakunnasta ja se on ainoa keskiaikainen seurakunnan tilikirja, joka Suomessa on säilynyt. Tyrvään kirkkoheran Herman Hellénin apulaisena toiminut **maisteri Antero Warelius** löysi vuonna 1851 vanhan kirkon kuorissa lukkarin penkin takana avonaisessa komerossa monien papereiden joukossa olleen pitkänomaisen nahalla sidotun vihon, joka sisälsi kirkontilejä. Näin muisteli tuota hetkeä Wareliuksen seurassa ollut tiedemies **opettaja J. Oscar I. Rancken**.

Nykyisyys

Sastamalan seurakunnalla on **yksitoista kirkkoa ja kaksi kappelia**. Kirkoista vanhimmat kaksi ovat 1400-luvun lopussa rakennettu Sastamalan Pyhän Marian kirkko ja 1500-luvun alussa rakennettu Tyrvään Pyhän Olavin kirkko. Seurakunnan pääkirkko on Vammaskosken rannalla sijaitseva kaksitorninen Tyrvään kirkko.

Pääseurakunnan lisäksi on **kuusi kappeliseurakuntaa**: Karkku, Keikyä, Kiikka, Kiiikoinen, Mouhijärvi ja Suodenniemi ja **yksi seurakuntapiiri**: Etelä-Tyrvään seurakuntapiiri. Kappeleissa on kappalainen tai seurakuntapastori ja kappelineuvosto ja seurakuntapiirissä piirineuvosto.

Sastamalan seurakunnan ensimmäisenä kirkkoherrana toimi **Ari Paavilainen** vuodesta 2009.

Sastamalan seurakunta on 1.1.2020 siirtynyt Turun arkkihiippakunnasta **Tampereen hiippakuntaan**. Matkaa Tampereelle on noin 50 km. Jäseniä seurakunnassa on runsaat 20000 ja työntekijöitä likimain 70. Seurakuntaa johtaa kirkkoherra **Vesa Aurén** 1.1.2020 alkaen, seurakunnan muita työntekijöitä ovat kappalaiset ja seurakuntapastorit, kanttorit, diakonityöntekijät, lapsi- ja nuorisotyöntekijät, kirkkoherranviraston, taloustoimiston ja kiinteistöpalvelun henkilökunta.

Teksti: Arja Valtonen

Lähteet

Tyrvään seutu Suomusjärven kulttuurista uuden ajan alkuun. Jyrki Knuutilan artikkeli: Pyhä Olavi Satakunnassa ja Tyrväässä. Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistys, 1998

Linder, Marja-Liisa, Salonieminen, Marjo-Riitta ja Krötzl, Christian toim.: Ristin ja Olavin kansaa. Keskiajan usko ja kirkko Hämeessä ja Satakunnassa. Tampereen museot, 2000.

Matikainen, Aimo (toim.): Kertomus Tyrvään kappelihautausmaan 100 vuotisista vaiheista 1891-1991. 1991

Pietilä, Esko: Kotiseutumme muistot. Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistys, 2002.

Piilonen, Juhani: Kunnallishallintoa kuttupitäjässä. Tyrvään kunta 1869-1968. Tyrvään kunta, 1969.

Piilonen, Juhani: Sastamalan historia 2. 1300-1860. Sastamalan historiatoimikunta, 2007

Piilonen, Juhani: Sastamalan historia 3. 1860-1920. Sastamalan historiatoimikunta, 1997

Piilonen, Juhani, Aino Niemi: Tyrvään Pyhä Olavi. Kallialan kirkontilit 1469-1524. Kirkon paanukattotalkoot 1995-1997 ja jälleenrakennus 1997-2003. Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistys, 2003.

Rönkkö, Marja-Liisa: Tyrvään kirkko 150 vuotta. Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistys, 2005

Salo, Unto: Sastamalan historia 1,1. Esihistoria. Sastamalan historiatoimikunta, 2004.

Salo, Unto: Sastamalan esihistoria 1,2. Esihistorian liiteosa. Sastamalan historiatoimikunta, 2004.

Sastamalan seitsemän kirkkoa. Tyrvään Sanomat, 1968.

Sillanpää, L.A.: Vammalan kauppalan historia 1897-1961. Vammalan kauppala, 1962

Tämmöstä kans Sastamalasta. Marja Savolan artikkeli Kierros Sastamalan seurakunnissa. Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistys, 2018.

Sastamalan seurakunta, <https://www.sastamalanseurakunta.fi/info-ja-asiointi/historia>, viitattu 21.4.2020

Asiantuntija kustantaja Marko Vesterbacka, 16.5.2020

Asiantuntija rovasti Osmo Ojansivu, 24.4.2020

Sisällys

Sastamalan seurakunta	1
Sastamalasta Sastamalaan	1
Sastamalasta Kallialan kappeliksi	1
Kallialan kappelista Tyrvään kirkkoherrakunnaksi, 1520.....	1
Tyrvään kirkkoherrakunnasta Vammalan seurakunnaksi, 2004.....	2
Sastamalan seurakunta, 2009	2
Tyrvään Pyhän Olavin kirkko, 1506–1516	2
Tyrvään kirkko, 1855.....	4
Kirkkohautausmaa, 1855	4
Siunauskappelit, 1896,1975 ja kappelihautausmaa, 1891	4
Pappilat.....	5
Seurakuntatalo ja muut kiinteistöt	5
Löytöjä	5
Nykyisyys	6
Lähteet.....	6
Sisällys.....	7